

KLEIN ANDRÁS

KOSZOVÓ TELJES TÖRTÉNELME EGY AKTÍV
DIPLOMATA SZEMSZÖGÉBŐL

Márkus László: *Koszovó története. Dardániától a brüsszeli dialógusig*, Ludovika Egyetemi Kiadó, Budapest, 2022, 512 oldal

2022-ben megjelent hosszú idő óta az egyik legteljesebb magyarországi értekezés a Balkánnal kapcsolatban. Márkus László volt koszovói magyar nagykövet kollégám több mint 500 oldalon keresztül írja le annak a földrajzi területnek a történetét, melyet ma Koszovói Köztársaságnak hívunk és amely Európa legifjabb önálló állama. Akik a Balkánnal behatóbban foglalkoznak tudják, hogy egy ilyen vállalkozás veszélyeket is rejt magában, hiszem a szakma Noel Malcolm brit történész Koszovó történelméről szóló és számos kiadásban megjelent könyvét gyakorlatilag „Bibliaként” tartja számon (*Kosovo: A Short History*). Ebből adódóan várhatóan sokan össze fogják hasonlítani a két művet. Nyugodtan állíthatom, Márkus László könyve önmagában megállja a helyét az összehasonlítás területén. A szerző ugyanis pontos forrásmunkával támasztja alá megállapításait, nem mellesleg használja saját diplomáciai tapasztalatait, illetve Malcolmmal ellentétben lehetősége volt leírni a NATO beavatkozás, a 2008-as függetlenség kikiáltásának és a napjainkig tartó belpolitikai események történéseit is.

A most megjelent kötet egyik legfontosabb erénye, hogy a diplomácia iránt érdeklődők számára sok olyan jelenséget segít megérteni, melyekkel ma is szembesülnek mindazok, akik a Balkánnal, netán Szerbiával és Koszovóval behatóbban foglalkoznak. Rögtön szembesülünk a balkáni népek ókori történelmi eredetét igazoló törekvéseikkel, mellyel történelmi alapon igyekeznek kontinuitásukat, és ezáltal aktuális nemzetpolitikai érdekeiket igazolni. Hasonló módon szembesülünk a történelmi mítoszok fontosságával, legyen szó akár a rigómezei csatáról, akár Szkander Bégről. Megérthetjük, hogy a szerbek számára miért fontosak a Koszovóban található kolostorok. Természetesen bepillantást nyerünk az Oszmán Birodalom több évszázados uralmának demográfiai, vallási és társadalmi következményeibe. Végig követhetjük a keresztény albánság többségének muzulmán hitre történő térését és ennek következményeit. Majd elérkezünk a 19. században előbb a szerb nemzetállam megalakulásáig, ezt követően pedig a Prizreni Ligáig és a modern albán nemzet „megteremtéséig”. Ez utóbbi nem volt könnyű feladat, mivel egy etnikai, nyelvjárási, vallási szempontból megosztott, önálló írásbeliséggel és irodalmi

nyelvvél nem rendelkező, illetve klánokra épülő népcsoportot kellett egye-
síteni Albánia 1912-es megalapításáig. Magyarországon külön figyelemre
méltó lehet, hogy saját geopolitikai érdekei miatt (szerb- és oroszellenesség)
ebben milyen fontos szerepet játszott az Osztrák-Magyar Monarchia, mely
például közel 200 albán nyelvet oktató iskola létrehozásában vett részt. És a
19. században elérkeztünk egy máig feloldhatatlan ellentétéhez is: a szerb és az
albán nemzeti érdekek ütközéséhez. A két folyamat földrajzi és demográfiai
szempontból kibékíthetetlen mind a mai napig. Mindez olyan konfliktusok-
kat eredményezett, melyek 1878-tól egészen 1999-ig a legkegyetlenebb és a
legdurvább módszerekkel végrehajtott kölcsönös etnikai tisztogatásokig ve-
zettet, ami a jugoszláv néphadsereg és szerb paramilitáris erők albán-ellenes
népirtásában csúcsonyosodott ki 1998-1999-ben. Amikor aktuális kérdésekben
próbálunk eligazodni, nagyon hasznos megismerni azokat a történelmi ta-
pasztalatokat, melyek olyan fokú gyűlöletet és bizalmatlanságot teremtettek,
hogy gyakorlatilag erős nagyhatalmi külső nyomás nélkül lehetetlen bármi-
lyen politikai konszolidációt elérni a koszovói albánság és a szerbség között.

Márkus László könyve több más szempontból is tanulságos. Jellemző,
hogy amikor a szerző Koszovó történelméről ír, nem csak a szerb és az al-
bán történelemmel kell foglalkoznia, hanem Törökországgal, Bulgáriával,
Észak-Macedóniával, Montenegróval, Bosznia-Hercegovinával és Magyaror-
szággal is. Mindez elkerülhetetlen, hiszen a térség sajátossága, hogy minden
mindennel összefügg és egymásra hat. Szintén pontosan körülírt az a nem
mindig pozitív jelenség, hogy mennyire meghatározták a Balkán történetét
a nagyhatalmi érdekek. Amit ma Koszovónak nevezünk, az történelme fo-
lyamán függött a Római Birodalom, Bizánc, az Oszmán Birodalom, a Habs-
burg Birodalom, az Osztrák-Magyar Monarchia, Oroszország, a Szovjetunió,
Németország, Nagy-Britannia, Franciaország, Olaszország és az Egyesült Ál-
lamok nagyhatalmi érdekeitől. A szerző egyik legtanulságosabb mondata is
ekképpen hangzik: „A nagyhatalmi megfontolások minden esetben felülírták
a balkáni kisnemzetek elképzeléseit”.

Végezetül megemlíteném, hogy a kötet második felében olyan események
leírására is sor kerül, melyek talán a leghasznosabbak az aktuális helyzet
megértéséhez. Rendkívül tanulságos azon események bemutatása, melyek
következtében a Nyugat egyik titkos kedvencéből, Jugoszláviából nemzetkö-
zi pária lesz a milosevicsi Szerbia idejére. Ezzel párhuzamosan pedig hogyan
éri el az Ibrahim Rugova vezette albán békés ellenállás és a párhuzamos köz-
igazgatás kiépítése azt, hogy a koszovói albánság ügye a 20. század geopo-
litikai győztesének, az Egyesült Államok saját ügyévé váljon. Szintén a könyv
erősen tanulságos részét képezik azok a passzusok, melyek bemutatják, hogy a
koszovói elit miért váltott a Rugova-féle békés ellenállásból az UCK fémjelez-
te erőszakos ellenállásra a Daytoni Egyezmény megkötése után, mely kizáró-
lag csak Bosznia-Hercegovinával foglalkozott és a nagyhatalmak nem voltak

hajlandóak belevenni Koszovó kérdését. Amit biztosan megállapíthatunk: mindkét stratégia végül is együttesen elvezetett oda, hogy Koszovó 2008-tól Európa legújabb önálló államává vált.

Mindezek mellett még két fontos kérdés kerül leírásra. Egyrészt végig követhető, ahogyan a 19. századi albán „nemzeti ébredéstől” jelen van a közgondolkodásban az a vágy, hogy az albánoknak valójában egy államban kéne élniük. (Most a Balkánon Koszovón és Albánián kívül az albánság kompakt tömbben többséget alkot még Észak-Macedónia észak-nyugati részén, a szerbiai Presevó-völgyében és Montenegró néhány határ menti régiójában). Ez a szándék annak ellenére is jelen van, hogy a politikai realitás ezt szinte lehetlenné teszi. A másik fontos aktuális tapasztalat végigkövetni azt, ahogyan a könyv leírja, hogy az immár független Koszovó története mennyire nem ért véget és még mennyire távol áll egy működőképes állam modelljétől.